

La hanul lui Mânjoală

Ion Luca Caragiale

La hanul lui Mânjoală

Ion Luca Caragiale

Un sfert de ceas până la hanul lui Mânjoală... de-acolea, până-n Popeștii-de-sus, o poștie: în buiestru potrivit, un ceas și jumătate... Buiestrașu-i bun... dacă-i dau grăunțe la han și-l odihnesc trei sferturi de ceas... merge. Care va să zică, un sfert și cu trei, un ceas, și până-n Popești unul și jumătate, fac doua și jumătate... Acu sunt șapte trecute: ăl mai târziu până la zece, sunt la pocovnicu Iordache... Am cam întârziat... trebuia să plec mai devreme... dar în sfârșit!... de așteptat, mă așteaptă...

Așa socotind în gând, am și văzut de departe, ca la o bătaie bună de pușcă, lumină multă la hanul lui Mânjoală, adică așa-i rămăsese numele; acum era hanul Mânjoloaii - omul murise de vreo cinci ani... Zdravană femeie! ce a făcut, ce a dres, de unde era cât p-aci să le vândă hanul când trăia bărbatu-său, acum s-a plătit de datorii, a dres acaretul, a mai ridicat un grajd de piatră, și încă spun toți că trebuie să aibă și parale bune. Unii o bănuiesc că o fi găsit vreo comoară... alții, că umblă cu farmece. Odată au vrut s-o calce tâlharii... S-au apucat să-i spargă ușa. Unul dintre ei, ăl mai voinic, un om cât un taur, a ridicat toporul și când a tras cu sete, a picat jos. L-au ridicat repede! era mort... Frate-său a dat să vorbească, dar n-a putut - amuțise. Erau patru inși. L-au pus pe mort în spinarea lui frate-său, și ceilalți doi l-au apucat de picioare, să-l îngroape undeva departe. Când să iasă din curtea hanului, Mânjoloaia începu să strige pe fereastră: hoții! și-n față-le, iacă zapciul cu mai mulți inși și cu patru dorobanți călări. Strigă pomojnicul: "Cine-i?" Hoții cei doi fugi care-ncotro! rămâne mutul cu frate-său mort în cârcă. Acu, ce te faci la cercetare? Toată lumea știa că mutul vorbește; cui putea să-i treacă prin cap că mutul nu se preface? L-au bătut până l-au smintit, ca să-i vie glasul la loc - degeaba. De atunci li s-a tăiat pofta flăcăilor să mai calce hanul...

Până să-mi treacă toate astea prin minte, am sosit. O sumă de cară poposesec în curtea hanului; unele duc la vale chereștea, altele porumb la deal. E o seară aspră de toamnă. Chirigiii se-n-călzesc pe lângă focuri... de aceea se vedea atâta lumină de departe. Un argat îmi ia calul în primire să-i dea grăunțe la grajd. Intru în cârciumă, unde fac refenea oameni mulți, pe când doi țigani somnoroși, unul cu lăuta și altul cu cobza, țârlâie într-un colț oltenește. Mi-e foame și frig - m-a răzbit umezeala.

- Unde-i cocoana? întreb pe băiatul de la tarabă.

- La cuptor.

- Trebuie să-i fie mai cald acolo, zic eu și trec, printr-o săliță, din cârciumă în bucătărie...

Foarte curat în bucătărie... și abur nu ca în cârciumă, de cojoace, de cizme și de opinci jilave - abur de pâne caldă. Mânjoloaia privighea cuptorul...

- Bine v-am găsit, cocoană Marghioalo.

- Bine-ați venit, cocoane Fănică.

- Mai s-o fi gășind ceva de mâncare?

- Pentru oameni de omenie ca dumneata, și la miezul nopții. Și repede cocoana Marghioala dă poruncă unei cotoroaște să puie de masa-n odaie, și pe urmă s-apropie de cotlon la vatră, și zice:

- Uite, alege-ți.

Cocoana Marghioala era frumoasă, voinică și ochioasă, știam. Niciodată însă de când o cunoșteam - și-o cunoșteam de mult; trecusem pe la hanul lui Mânjoală de atâtea ori, încă de copil, pe când trăia răposatul taică-meu, că pe acolo n-era drumul la târg - niciodată nu mi se păruse mai plăcută... Eram tânăr, curățel și obraznic, mai mult obraznic decât curațel. M-am apropiat pe la stânga ei, cum era aplecată spre vatră, și am apucat-o peste mijloc; ajungând cu mâna la brațul ei drept, tare ca piatra, m-a-mpins dracul s-o ciupesc.

- N-ai de lucru? zice femeia și s-a uitat la mine chiorăș... Dar eu ca s-o dreg, zic:

- Strașnici ochi ai, cocoană Marghioalo!

- Ia nu mă-ncânta; mai bine spune ce să-ți dau.

- Să-mi dai... să-mi dai... Dă-mi ce ai dumneata...

- Zău...

- Și eu, oftând:

- Fie, că strașnici ochi ai, coană Marghioalo!

- Dacă te-aude socru-tău?

- Care socru?... de unde știi?

- Dumneata gândești că dacă te ascunzi sub căciulă, nu te mai vede nimeni ce faci... Nu te duci la pocovnicu Iordache să te logodești cu fata a mai mare?... Aide, nu te mai uita așa la mine; treci în odaie la masă.

Multe odăi curate și odihnite am văzut în viața mea, dar ca odaia aceea... Ce pat! ce perdele! ce pereți! ce tavan! toate albe ca laptele. Și abajurul și toate cele - lucrate cu iglița în fel-de-fel de fețe... și cald ca sub o aripa de cloșcă... și un miros de mere și de gutui.

Am vrut să mă așez la masă și, după obiceiul apucat din copilărie, m-am întors să văz încotro e răsăritul să mă-nchin. M-am uitat cu băgare de seamă de jur împrejur pe toți pereții - nici o icoană. Zice cocoana Marghioala:

- Ce te uiți? Zic:

- Icoanele... Unde le ții?

Zice:

- Dă-le focului de icoane! d-abia prășesc cari și păduchi de lemn...

Femeie curată!... M-am așezat la masă făcându-mi cruce după datină, când deodată, un răcnet: călcașem, se vede cu potcoava cizmii, pe un cotoi bătrân, care era sub masă. Cocoana Marghioala sare repede și deschide ușa de perete; cotoiul supărat dă năvală afară, pe când aerul rece năpădește-năuntru și stinge lampa. Caută chibriturile pe băjbâite; caut eu încolo, caută cocoana-ncoace - ne-am întâlnit piept în piept pe-ntunec... Eu, obraznic, o iau bine-n brațe și-ncep s-o pup... Cocoana mai nu prea vrea, mai se lăsa; îi ardea obrazii, gura-i era rece și i se zbârlise pe lângă urechi puful piersicii. În sfârșit iacă jupâneasa aduce tava cu demâncare și cu o lumânare. Pesemne om fi căutat mult chibriturile, că țilindrul lămpii se răcise de tot. Am aprins-o iar.

Bună mâncare! pâine caldă, rață friptă pe varză, cârnați de purcel prăjiți, și niște vin! și cafea turcească! și răs și vorbă... halal să-i fie cocoanei Marghioalii! După cafea zice cotoroanții:

- Spune să scoată o jumătate de tămâioasă...

Grozavă tămâioasă!... Mă apucase un fel de amorțeală pe la încheieturi; m-am dat așa-ntr-o parte pe pat, să trag o țigara cu ale din urmă picături chihlimbarii din pahar, și mă uitam prin fumul tutunului la cocoana Marghioala, care îmi sta pe scaun în față și-mi făcea țigări. Zic:

- Fie, cocoană Marghioală, strașnici ochi ai!... Știi ce?

- Ce?

- Dacă nu te superi, să-mi mai faci o cafea; da... nu așa dulce...

Și râzi!... Când vine jupâneasa cu cafeaua, zice:

- Cocoană, dumneavoastră stați de vorbă aici... nu știți ce-i afară...

- Ce e?

- S-a pornit un vânt de sus... vine prăpăd.

Am sărit drept în picioare și m-am uitat la ceas: zece și aproape trei sferturi. În loc de o jumătate de ceas, stătusem la han două ceasuri și jumătate? Vezi ce e când te-ncurci la vorbă!

- Să-mi scoată calul!

- Cine?... Argații s-au culcat.

- Mă duc eu la grajd...

- Ți-a pus ulcica la pocovnicu! zice cocoana pufnind de răs și ținându-nii calea la ușă.

Am dat-o binișor la o parte și am ieșit pe prispă. În adevăr, era o vreme vajnică... Focurile chirigiilor se stinseseră; oameni și vite dormeau pe coceni, vârandu-se cumiți unii-ntr-alții jos la pământ, pe când pe sus prin văzduh urla vântul nebun.

- E vifor mare, zise cocoana Marghioala, înfiorată și apucându-mă strâns de mână; ești prost? să pleci pe vremea asta! Mâi de noapte aici; pleci mâine pe lumină.

- Nu se poate...

Mi-am tras mâna cu putere; am mers la grajd; cu mare greutate am deșteptat un argat și mi-am găsit calul; l-am închingat, l-am tras la scară și m-am suit în odaie să-mi iau noapte bună de la gazdă. Femeia, dusă pe gânduri, ședea pe pat cu căciula mea în mână, o tot învățea și-o răsuca.

- Cât am de plată? am întrebat.

- Îmi plătești când treci înapoi, răspunse gazda, uitându-se adânc în fundul căciulii.

Și pe urmă se ridică în picioare și mi-o întinse. Mi-am luat căciula și-am pus-o-n cap, așa cam la o parte. Zic, privind pe femeie drept în lumini, cari-i sticleau grozav de ciudat:

- Sărut ochii, cocoană Marghioalo!

- Umblă sănătos!

M-am aruncat pe șea; jupâneasa bătrână mi-a deschis poarta, și am ieșit. Rezemat cu palma stângă pe coapsa calului, mi-am întors înapoi capul; peste zaplazul înalt se vedea ușa odăii deschisă, și în deschizătură, umbra albă a femeii adumbrindu-și cu mâna arcurile sprincenelor. Am ținut la pas încetinel, fluierând un cântec de lume ca pentru mine singur, până când, cotind după zaplaz să-mi apuc drumul, mi s-a ascuns vederea cadrui. Am zis: hi! la drum! și mi-am făcut cruce: atunci am auzit bine ușa bufnind și un vaet de cotoi. Gazda mea știa că nu o mai văz, intrase degrab în căldură și apucase pe cotoi cu ușa, desigur. Afurisit cotoi! se tot vâră pântre picioarele oamenilor.

Să fi mers o bucată bună de drum. Viforul creștea scuturându-mă de pe șea. În înalt, nori după nori zburau opăciți ca de spaima unei pedepse de mai sus, unii la vale pe dedesubt, alții pe deasupra la deal, perdeluind în clipe largi, când mai gros, când mai subțire, lumina ostenită a sfertului din urmă. Frigul ud mă pătrundea; simțeam că-mi îngheață pulpele și brațele. Mergând cu capul plecat ca să nu mă-nece vântul, începui să simț durere la cerbice, la frunte și la tâmpole fierbințele și bubuituri în urechi. Am băut prea mult! m-am gândit eu, dându-mi căciula mai la ceafă și ridicându-mi fruntea spre cer. Dar vârtejul norilor mă amețea; mă ardea sub coastele din stânga. Am sorbit în adânc vântul rece, dar un junghi m-a fulgerat pân tot coșul pieptului de colo până colo. Am plecat iar bărbia. Căciula parcă mă strângea de cap ca o menghinea; am scos-o și am pus-o pe oblac... Mi-era rău... N-am făcut bine să plec! La pocovnicu Iordache trebuie să doarmă toată lumea: m-or fi așteptat; pe vremea asta, or fi crezut oamenii, firește, că n-am fost prost să plec... Am îndemnat calul care se-mpletecea parcă băuse și el...

Dar vântul s-a mai potolit; s-a luminat a ploaie; lumină cețoasă; începe să cearnă mărunț și-nțepos... Îmi pun iar căciula... Deodată sângele începe iar să-mi arză pereții capului. Calul a obosit de tot; gâfâie de-necul vântului. Îi strâng în călcâie, îi dau o lovitură de biciușcă; dobitocul face câțiva pași pripiți, pe urmă sforăie și se oprește pe loc ca și cum ar vedea în față o piedică neașteptată. Mă uit... În adevăr, la câțiva pași înaintea calului zăresc o mogândeată mică sărind și țopăind... Un dobitoc!... Ce să fie?... Fiară?... E prea mică... Pun mâna pe revolver; atunci auz tare un glas de căpriță... Îndemn calul cât pot; el se-ntoarce-n loc și pornește-napoi. Câțiva pași... și iar stă sforâind... Iar căprița... îl opresc, îl întorc, îi dau câteva lovituri, strângându-l din zăbală. Pornește... Câțiva pași... Iar căprița... Norii s-au subțiat de tot; acuma văz cât se poate de bine. E o căpriță mică neagră; aci merge, aci se-ntoarce; aruncă din copite; pe urmă se ridică-n două picioare, se repede cu bărbia în piept și cu fruntea înainte să-mpungă, și face sărituri de necrezut și mehăie și fel-de-fel de nebunii. Mă dau jos

de pe cal, care nu mai vrea să meargă în ruptul capului, și-l apuc scurt de căpăstru: mă aplec pe vine-n jos: "Ța-ța!" și chem căprița cu mâna parcă aş vrea să-i dau tărățe. Căprița se apropie zburdând mereu. Calul sforăie nebun, dă să se smucească; mă pune în genunchi, dar îl țiu bine. Caprița s-a apropiat de mâna mea: e un ied negru, foarte drăguț, care se lasă blând sa-l ridic de jos. L-am pus în desaga din dreapta peste niște haine. În vremea asta, calul se cutremură și dârdâie din toate încheieturile ca de frigurile morții.

Am încălecat... Calul a pornit năuc.

De mult acum, mergea ca praștia sărind peste gropi, peste moșoroaie, peste bușteni, fără să-l mai pot opri, fără să cunosc locurile și fără să știu unde mă ducea. În goana asta, când la fiecare clipă îmi puteam frânge gâtul, cu trupul înghețat și capul ca-n foc, mă gândeam la culcușul bun pe care-l părăsisem prostește... De ce? Cocoana Marghioala mi-ar fi dat mie odaia ei, aminteri nu mă poftea... Iedul se mișca în desagă să se așeze mai bine: mi-am întors privirea spre el: cuminte, cu capul deștept scos afară din desagă, se uita și el la mine. Mi-am adus aminte de alți ochi... Ce prost am fost!... Calul se poticnește; îl opresc în silă; vrea să pornească iar, dar cade zdrobit în genunchi. Deodată, printr-o spărtură de nori se arată felia din urmă aplecată pe o rână. Arătarea ei m-a amețit ca o lovitură de măciucă la mir. Mi-era în față... Atunci sunt două luni pe cer! eu merg la deal: luna trebuie să-mi fie în spate! Și mi-am întors repede capul, s-o văz pe cea adevărată... Am greșit drumul! merg la vale... Unde sunt? Mă uit înainte; porumbiște cu cocenii netăiați; la spate, câmp larg. Îmi fac cruce, strângând de necaz calul cu pulpele amorțite ca să se ridice - atunci, simț o zvâcneală puternică lângă piciorul drept. Un țipăt... Am strivit iedul! Pun mâna iute la desagă: desaga goală - am pierdut iedul pe drum! Calul se scoală scuturându-și capul ca de buimăceală; se ridică în două picioare, se smucește-ntr-o parte și mă trânteste în partea ailaltă; pe urmă o ia la goană pe câmp ca de streche și piere-n întunerec. Pe când mă ridic zdruncinat, auz foșneală pântre coceni și un glas de om din apropiere, tare:

- Tiu! Ța-ța! Ptiu! Ucigă-te toaca, duce-te-ai pe pustii!

- Care-i acolo? strig eu.

- Om bun!

- Care?

- Gheorghe!

- Care Gheorghe?

- Nătruț... Gheorghe Nătruț care păzește la coceni.

- Da nu vii încoace?

- Ba iaca viu.

Și din coceni, se arată umbra omului.

- Mă rog, frate Gheorghe, unde suntem noi aicea? am ratăcit cu viforul ăsta drumul.

- Da unde vrei dumneata să mergi?
- La Popeștii-de-sus.
- Ehei ! La pocovnicu Iordache.
- Ei da.
- Apoi, n-ai rătăcit drumul... da mai ai de furca până-n Popești... Aicea ești d-abia în Hăculești.
- În Hăculești? am zis cu bucurie. Atunci sunt aproape de hanul lui Mânjoală...
- Uite-l colea; suntem în spatele grajdului.
- Hai de-mi arată drumul, să nu-mi rup gâtul tocm-acuma.

Rătăcisem vreo patru ceasuri...

În câțiva pași am ajuns la poartă. La odaia cocoanii Marghioalii lumină, și umbre mișcă pe perdeaa... A avut parte cine știe ce alt drumeț mai înțelept de patul cel curat! Eu oi fi rămas să capăt vreo laviță lângă cuptor. Dar noroc! cum am ciocănit, m-a și auzit. Jupăneasa bătrână a alergat să-mi deschiză... Când să intru, mă împedec pe prag de ceva moale - iedul... tot ăla! era iedul gazdii mele! A intrat și el în odaie și a mers să se culce cuminte sub pat.

Ce să spui? Știa femeia că mă-ntorc?... ori se sculase de dimineață?... Patul era nedesfăcut.

- Cocoană Marghioalo! atât am putut să zic, și vrând să mulțumesc lui Dumnezeu că m-a scăpat cu viață, am dat să ridic dreapta spre frunte.

Cocoana mi-a apucat repede mâna și, dându-mi-o în jos, m-a luat cu toata puterea în brațe.

Parcă văz încă odaia ceea...

Ce pat!... ce perdele!... ce pereți!... ce tavan!... toate albe ca laptele. Și abajurul și toate cele lucrate cu iglița în fel de fel de fețe... și cald ca sub o aripă de cloșcă... și un miros de mere și de gutui.

Aș fi stat mult la hanul Mânjoloaii, dacă nu venea socru-meu, pocovnicu Iordache, Dumnezeu să-l ierte, să mă scoată cu tărăboi de acolo. De trei ori am fugit de la el înainte de logodnă și m-am întors la han, până când, bătrânul, care vrea zor nevoie să mă ginerească, a pus oameni de m-au prins și m-au dus legat cobză la un schit în munte: patruzeci de zile, post, mătăanii și molitve. Am ieșit de-acolo pocăit: m-am logodit și m-am însurat.

Tocma-ntr-un târziu, într-o noapte limpede de iarnă, pe când ședeam cu socru-meu la lafturi, după obiceiul de la țară, dinaintea unui borcan de vin, aflarăm de la un isprăvnicel, care sosea cu cumpărături din oraș, că despre ziuă stătuse să fie foc mare la Hăculești; arsese până în pământ hanul lui Mânjoală îngropând pe biata cocoana Marghioala, acu hârbuită, subt un morman uriaș de jăratie.

- A băgat-o în sfârșit la jăratie pe matracuca! a zis socru-meu râzând.

Și m-a pus să-i povestesc iar istoria de mai sus pentru a nu știu câtea oară. Pocovnicul o ținea într-una că în fundul căciulii îmi pusese cocoana farmece și că iedul și cotoiul erau tot una...

- Ei aș! am zis eu.

- Era dracul, asculta-mă pe mine.

- O fi fost, am răspuns eu, dar dacă e așa, pocovnice, atunci dracul te duce, se vede și la bune...

- Întâi te dă pe la bune, ca să te spurce, și pe urmă știe el unde te duce...

- Da dumneata de unde știi?

- Asta nu-i treaba ta, a răspuns bătrânul; asta-i altă căciulă!

Cănuță om sucit

A fost odată un om care toată viața lui nu s-a putut potrivi cu lumea - un om sucit.

Mă-sii i-a abătut să nască tocmai despre ziuă la lăsata secului de postu mare, când se pornise o zloată grozavă. Paștele în anul acela cădea în iarnă de tot. Tată-său a alergat cu brișca la moașa satului tocmai în margine. Moașa dormea; d-abia se întorsese acasă de la arendașul moșiei, unde fusese chef. A trebuit vreme până s-o deștepte, până să se îmbrace femeia, până să se urce-n brișcă. Copilul a așteptat cât a așteptat și, până să-și piarză răbdarea mă-sa care se văita cumplit, și-a pierdut-o el p-a lui și s-a repezit așa fără socoteală în lume, tocmai când s-auzeau clopoței de la brișca lui tată-său la scară.

Peste vreo patru săptămâni, a venit vremea să-l boteze: Radu, Răducanu, Canuță - fără praznic la călindar. După ce s-a lăpădat de trei ori de Satana nașu-său pentru el, popa satului a luat copilul în mâni și l-a vârat odată în cristelniță: "În numele Tatălui!..." copilul a răbdat; pe urmă înc-odată: "...ș-al Fiului!..." copilul a-nceput să urle de apă rece parcă-l băga în foc; iar când l-a vârat a treia oară: "...ș-al sfântului Duh!..." copilul s-a smucit dintre degetele popii ca o vârlugă, și a scăpat în fundul cristelniței. Popa a scos mâinile goale din apă, iar nașa a început să țipe:

- Se-neacă, părinte, copilul!... Ce faci?

Popa și-a sumes iute mânicile și l-a scos cât a putut mai degrab la aer. Mititelul era vânăt ca un ficat de bivoliță; nici mîia nu mai zicea; clipea numai din ochisorii lui cărpiți ca un broscoi în pierzare.

L-au luat de picioare, l-au învărtit, l-au scuturat, l-au frecat, până i-a venit iar sufletul la loc.

- Măă! zice popa; mulți copii am botezat de când sunt preot... să vă trăiască! dar așa copil sucit n-am mai văzut!

Cănuță a rămas sărman de părinți tocmai când se făcuse copil de-nvățătură... De una, mai bine pentru ei: mare bucurie n-aveau să capete după urmările lui.

Bunică-sa despre tată l-a luat pe copil la oraș și l-a dat la școală. A-nvățat Cănuță cât a-nvățat, până a ajuns cu chiu cu vai în clasa a patra. Într-o zi, dascălul, un om foarte serios, a venit supărat. Cum a intrat în clasă, s-a așezat pe catedră încruntat, a strigat catalogul și pe urmă:

- Cănuță!

- Prezent!

- Câți domni a avut țara românească?

- Mulți, domnule.

- Mulți, mulți! da câți? neghiobule!

- ...Câți, domnule?

- Dar tu mă-ntrebi pe mine? or eu pe tine, prostule?

- Să-i numărăm, domnule...

- Dar până-acu ce-ai făcut, neghiobule?

- Am învățat la armetică, domnule.

- Mergi la loc, nătarăule! Altădată să-i numeri.

S-a dus Cănuță la loc și s-a apucat să numere și iar să numere. A doua zi a venit dascălul și mai supărat:

- Cănuță!

- Aci.

- Câte feluri de numere complexe avem?

- Multe, domnule.

- Câte, dobitocule?

- Câte, domnule?

- Răspunde tu, boule!

- Să le numărăm, domnule!

- Acu să le numeri? până acum ce-ai numărat, măgarule?

- Am numărat domnii, domnule!

- Mergi la loc, vită! Altădată să le numeri. Iar s-a dus la loc și s-a apucat să numere câte feluri de numere complexe avem.

A treia zi, dascălul intră turbat:

- Cănuță!

- Present! Numerele complexe...

- Nu te-ntreb de numerele complexe...

- ...Domnii țării românești...

- Stăi, întâi să te-ntreb, loază. Câte râuri are Europa?

- Mă duc să le număr, domnule...

Și a plecat Cănuță. S-a dus la bunică-sa acasă și i-a spus că nu mai merge la școală măcar să-l taie. Bunică-sa a alergat la dascăl, și dascălul i-a spus:

- Babo, dă-l la meșteșug. Poate meșteșugul să-i dea de capătâi, că nu-i de școală, e copil sucit, una îl întreb și alta răspunde.

S-a mâhnit bătrâna, dar s-a gândit: de unde știi? nu e toată lumea făcută să se procopsească-n școală... să-l dau la stâpân; poate acolo să-i fie norocul lui.

L-a dat pe Cănuță la un băcan. A slujit băiatul cât a slujit, când mai bine, când mai rău. Într-o seară, băcanul a încărcat un coș mare cu fel de fel de mezeluri și cu vreo douăzeci de sticle de vin, să le trimeată la un mușteriu. Afară era un polei grozav. Cănuță s-a aplecat și d-abia a putut ridica greutatea pe loc limpede în prăvălie.

- N-o să aluneci cu el, mă? a-ntrebat jupânul.

- De! jupâne; știi eu?

- O să-l poci duce?

- E greu...

- Haide! s-a răstit jupânul. Dar sa dormi și să mănânci, știi? leneșule!

Canuță a dat să ridice coșul și n-a putut. Jupânul ca să-l îmbărbăteze i-a dat un pumn în ceafă; pe urmă, jupânul și încă un băiat au ridicat greutatea și i-au pus-o lui Cănuța în cărcă.

Copăcel-copăcel, băiatul a mers câțiva pași până la colțul stradei pe unde presăraseră negustorii cenușe pe dinaintea prăvăliilor: dar când s-apuce pe o ulicioară mai neumblată, ca să mai scurteze din drum, tocmai venea o birjă cu caii răscăcârați de teama alunecșului. Băiatul s-a ferit repede-n lături și odată, bâldâbâc! și sdrone! Cănuță într-o parte cât colo și sarcina din spinare într-alta. Băiatul s-a lovit la cot de i-a secat sufletul; dar s-a ridicat degrab să vază ce s-a făcut coșul. L-a apucat vârtos de toartă și l-a smucit cu putere.

Ciudat lucru! Coșul era acum mai ușor. Când l-a ridicat de la pământ, a-nceput să curgă din fundul coșului ca dintr-o stropitoare ciuruită: se spărseseră sticlele și acum se scurgea rămășița vinului. Ce să facă? La mușteriu, cu cioburi de sticlă nu putea merge. Să fugă? Unde să se ducă? Să se-ntoarcă la prăvălie!... N-are să-l omoare doar.

De omorât nu l-a omorât jupânul, că jupânul nu era om așa de rău... Dar...

- Unde ai căzut, ticălosule?

- La colț la ulicioară.

- Pentru ce ai apucat pân ulicioară, afurisitule? Nu puteai merge pe podul Mogoșoaii, pe unde e măturat și cu cenușă pe jos? Ai?

- Ca să nu mai ocolesc, jupâne!

- Să nu mai ocolești?... Ți-e lene să umbli, mișelule!... Patruzeci de franci!... Face pielea ta câtă pagubă mi-ai făcut tu mie?

Și trage-i, și trage-i... I-a tras atâta, încât bietul Cănuță, după ce s-a închis prăvălia, nici n-a mai mâncat. S-a culcat îmbrăcat pe mindir și a dormit tun până la ziuă, parcă făcuse un ziafet.

A treia seară îl trimite iar cu marfa la alt mușteriu. Acuma era coșul foarte ușurel.

- Măă! să vii degrabă.

- Viu, jupâne.

- Bagă de seamă să mai spargi ceva iar!...

Peste câteva minute vine-n prăvălie o damă și târguiește fel de fel de trebuincioase pentru casă.

- Să-mi dai un băiat să mi le ducă numaidecât cu mine și cu contul, să-l plătesc acasă.

- Care dintre băieții ăi mici e aicea? Întreabă jupânul.

- Niciunu! răspunse tejghetaru. Sunt toți duși.

- Dar Cănuță?

- N-a venit încă.

- Veni-i-ar numele...

Dama-și pierde răbdarea; se uită la ceas:

- Atunci, zice, iau o birjă, că m-așteaptă la masă; am musafiri; și trimite dumneata pe băiat mâine, ori poimâine, cu contu.

Jupânul, negustor vechi, care cunoștea cât se-ntinde poimâine al cocoanei, zice dulceag:

- Dar... știți că... mai este un contișor...

- Ce contișor? zice dama. Orice-o fi, plătește bărbatu-meu când o trece pe aici.

- E cam de mult, zice jupânul zaharisind și mai tare tonul. De! cu vremea asta, și la noi, negustorii, nu prea merge... Eu zic, conită, mai bine să așteptăm băiatul... zău! mai bine să așteptăm băiatul.

- Care va să zică nu am atâta credit la dumneata?

- Mă iertați, sărut mâna, răspunde cu glasul ca miambalul jupânul, frecându-și mâinile.

Apoi schimbând deodată tonul, aspru către tejghetar, pe când intră mai mulți mușterii:

- Băiete! vezi ce-a poftitără domnii.

- Mersi, zice dama foarte înțepată, și iese, trântind ușa. Orișicât, să lași să plece așa un mușteriu separat, o damă, nu face pentru un negustor... Tocmai când se gândea jupânul la asta cu părere de rău că s-a-ntâmpat, iacătă și Cănuță, alb de mazăriche.

- Unde ai stat până acuma, nemernicule? zbiară jupânul.

- Am fost la d. Popescu.

- La d. Popescu?... Un ceas pentru o palmă de loc?...

- Am dat pe podul Mogoșoaii, jupâne; pân ulicioară alunecă.

- Pe podul Mogoșoaii?... ca să caști gura la prăvălii!...

Și șart! part! o pereche de palme fierbinți peste urechile degerate...

Desigur numai din pricina firii lui pe dos, i s-a părut lui Cănuță două palme mult mai dureroase decât bătaia de deunăzi. Deunăzi, după atâta pisăgeală, se culcase fără să se plângă de șeale și dormise ca o buturugă; acuma n-a putut s-adoarmă de usturimea urechilor. A plâns înfundat toată noaptea pe mindirul lui până despre ziuă.

Se împlinea acu, peste o minută, a treisprezecea învârteală a pământului împrejurul soarelui de când tânărul Cănuță se grăbise a ieși să se bucure de razele acestuia. Un neastâmpăr nesuferit ridică pe băiat de pe mindir. Cănuță oftă adânc ca și cum ar fi răsuflat întâia dată, își șterse repede ochii ca și cum ar fi văzut întâia oară lumina. În perete ardea o lămpșoară afumată. Toți băieții ceilalți dormeau adânc. Își luă într-o basma lucrșoarele lui, mai nimic, și ieși.

Mijea de ziuă când, rupt de oboseala trupului și mai ales de a sufletului, înghețat de atâta umblet pe frig, bătea în geam la cocioaba bunică-sii, în fundul unei mahalale de la marginea orașului. Baba se deșteptase, își aprinsese candela la icoane și se-n-china.

- Cine e?

- Eu bunico.

I-a deschis.

- Ei! ce cauți tu până-n ziuă?

- Am fugit de la jupânul.
- De ce? a-ntrebat bunica încruntată de cine știe ce urât gând i-o fi fulgerat prin mintea ei veche.
- ...Pentru-că... nu mai vreau să stau.
- Nu-ți dă de mâncare?
- Ba da.
- Muncești prea mult?
- Mult... dar... nu mult.
- Te bate?

Băiatul dete din cap și-ncepu să plângă. A vrut bunica să-l mustre, să-l îndemne la supunere - ba, că așa bate stăpânul, să-nvețe băieții minte; ba, că trebuie să aibă copilul răbdare dacă e la stăpân: că dacă n-a vrut să-nvețe carte și nici la stăpân nu vrea să stea, atunci ce-o să se facă el? s-ajungă vagabond, ori pungaș, ori să se prăpădească pe drumuri; că de! e băiat mare acuma, de treisprezece ani... de treisprezece ani...! Și și-a adus aminte baba că adineaori, acu, a împlinit copilul copilului ei d-abia atâta, și că e destul de mâhnit el și de bătut la ziua lui, când alți copii cine știe ce bunătăți și ce mângâieri au la ziua lor: ce să-l mai mustre și ea?... și tot uitându-se la el cum plângea ca un prost, șezând pe marginea lăzii, cu legătura într-o mână, și se ștergea cu căciula la ochi, a început și baba să plângă ca o proastă.

Când răsărea soarele mare pe un cer limpede ca sticla, Cănuță dormea la căldură în patul bunică-sii. Tot fire sucită! omul când doarme fără grijă, doarme pe-o ureche, nu pe brânci: nici pe una nici pe cealaltă nu voise să doarmă, fiindcă-i erau prea simțitoare de cu seara.

Tot așa și iar așa, pentru nimicuri, a schimbat Cănuță mulți stăpâni. Istoria lui se poate asemana cu istoria unui pahar care rabdă să-l umpli cu litra și pentru o picătură se supără și dă pe-afară. Și lumea vede măcar ce se petrece cu paharul; dar putea lumea înțelege ce se petrece în sufletul lui Cănuță? Paharul stă de față; sufletul lui Cănuță sta ascuns și pe semne era prea mic, prea strâmt - dedea repede pe dinafară.

Multe și de toate a încercat el în viața lui, ca să și-o poată cârpi de azi pe mâine. A făcut, fiindcă și el era român, a făcut și politică: a părăsit totdeauna opoziția, din cauza nemărginitei și injustei ei violențe, în anul venirii ei la putere, și s-a alipit totdeauna de guvern, care în definitiv nu era așa de vinovat, cu câteva zile înainte de trecerea acestuia în opoziție. Și pe urmă iar așa și tot așa.

Ducând viață destul de grea, i-a venit și lui ceasul, și s-a însurat ca toată lumea. L-a înșelat la început soacră-sa, nu i-a dat zestrea făgăduită - el a zis și n-a prea zis ceva. L-a înșelat nevasta întâia oară - el a zis prea puține. A doua oară - n-a zis nimic. Dar odată, la Blagoveștenii, a făcut ce-a făcut și din toata sărăcia a cumpărat un crap mare și borțos, ceva rar: patru chile și plin cu icre. L-a dus acasă și a rugat pe nevastă și pe soacră să i-l facă umplut la cuptor cu stafide și coconari. Femeile, din una într-alta, mai cu treabă, mai cu vorba, au uitat să scoată peștele la vreme. Când l-a dat la masă - sfarog. Cănuță și-a ieșit din pepene. Fără nici o vorbă și-a lăsat nevasta și a pornit divorț a doua zi cu probe

de altă dată; ar fi pornit numaidecât, dar nu se putea, era sărbătoare, mâncare de pește, nu se ținea tribunal.

Femeia era însărcinată... A început să plângă, că ce o să se facă ea fără Cănuță. El n-a vrut s-asculte. De necaz, de mahnire, femeia a lepădat la mă-sa și cât pe-acți să moară de boală și de mizerie. A alergat soacră-sa la el:

- Cănuță maică, fie-ți milă! e nevestă-ta, iart-o! se prăpădeș-te fata, moare! ce Dumnezeu! Cănuță maică, pentru un crap! Aș! Cănuță, bărbat strașnic, o ținea într-una:

- Crap necrap, nu se poate, cocoană! am pornit hârtie, s-a isprăvit.

În sfârșit a scăpat femeia după o îndelungată suferință.

Într-o dimineață, când plecase după daraveri, Cănuță se întâlnește cu nevestă-sa, slabă, legată pe sub fălci: se plimba în piața Teatrului de colo până colo ca o desperată. O dorea îngrozitor o măsea de sus. Fusese la dentist, dânsul dormea. Îl aștepta să se deștepte; dar nu putuse sta locului; ieșise să se plimbe; stând în salonul de așteptare, i-era să nu-nebunească de durere.

Pe când vorbeau amândoi - c-aminteri nu erau supărați - iată că vine în fugă mare feciorul de la dentist și-i spune să poftească. Femeia pornește hotărâtă; dar după un pas se oprește și, întorcându-se către bărbatu-său:

- Ai și tu cu mine Cănuță; mi-e frică.

Omul merge după ea. Ajung în salonul de așteptare. Femeia cade zdrobită pe un jeț, legănându-și capul strâmbat și aiurit de suferință.

- Pofțiți, zice doctorul deschizând o ușa.

Femeia se scoală și ia de mână, dârdâind ca de friguri, pe Cănuță; amândoi intră după doctor. Ea albă ca hârtia, se așează pe scaunul de operație. El se face că fluieră ca pentru el singur, ținând mâinile la spate și uitându-se la o cadră din perete. Dar n-are răbdare, vrea să se-ntoarcă... Atunci un țipăt... Gata!

- Haha! zice doctorul. Bine-ai făcut c-ai venit! aveai un abces care se putea sui la ochi, și pe urmă...

- Ei, domnule doctor! zice femeia cu tonul blând al celei mai hotărâte scârbe de viață, după ce se clăti bine în gură... Câte supărări am eu, mă mir cum nu mi-a copt până acu și inima!

Cănuță nu mai fluiera. A plătit vizita doctorului. A plecat cu nevestă-sa. A tratat-o cu o cafea cu lapte la Fialcowski, că nu pusese femeia nimic în gură de trei zile. Pe urmă s-au suit amândoi într-o birje; au mers acasă, s-au împăcat și au trăit încă destulă vreme împreună.

Ar mai fi trăit încă bine, dacă nu i se întâmpla lui Cănuță să moară. Într-o zi, dintr-un nimic, iarăși pentru un moft - ceruse împrumut o mică sumă unui prieten pe care l-a fost îndatorat pe vremuri cu mult mai mult, și acesta îl refuzase - s-a iritat așa de grozav din ceartă încât i-a venit un fel de necăciune... Rău... rău... până seara a murit. L-au îngropat a doua zi ca pe toți morții.

La șapte ani, i-au făcut după obicei parastas ca să-i scoată oasele și să i le spele. Era de față la slujbă nevasta și câteva rude. Când au dat groparii de coșciugul lui și i-au ridicat binișor capul putred, ce să vezi! În loc să stea oasele lui Cănuță de-a lungul și cu fața-n sus, hârca sta-n sus cu ceafa și țurloaiele erau pornite către grătarul coastelor.

- Asta n-a fost mort bine când l-au îngropat, a zis popa.

- Aș! a răspuns femeia. M-aș fi mirat, Dumnezeu să-l ierte, să-l găsec la loc... Sfinția ta nu l-ai cunoscut pe răposatul Cănuță... om sucit!

În vreme de război

I

În sfârșit ceata de tâlhari căzuse prinsă în capătul pădurii Dobrenilor. Doi ani de zile, vreo câțiva voinici, spoiți cu cărbuni pe ochi, foarte-ndrăzneți și foarte cruzi, băgaseră spaima în trei hotare. Întâi începuseră cu hoția de cai; apoi o călcare, două cu cazne; pe urmă omoruri. Între altele făcuseră acum în urmă o vizită despre ziuă lui Popa Iancu din Podeni.

Popa era un om cu dare de mână; rămas văduv, deși foarte tânăr, trăia cu maică-sa. Îi mergeau treburile cât se poate de bine. În timp de un an și jumătate, cumpăraseră două sfori de moșie, ridicaseră un han și o pereche de case de piatră; vite multe, oi, cinci cai, și mai avea, se zice, și bănet. Astea băteau la ochi, toată lumea credea că popa găsisese vreo comoară. La așa stare, trebuia, se-nțelege, să se oprească ochii tâlharilor.

Într-o seară, Iancu a făcut prostia să rămână acasă singur de tot: pe bătrână a trimis-o cu trăsura la târg, cu un băiat; pe un argat l-a mânat la câmp, pe alți doi, cu carele, după lemne la pădure. După miezul nopții, iacâte oaspeții negri: l-au legat, l-au schingiuit și i-au luat o groază de bani. Norocul bătrânei că lipsea; făcea poate greșala să țipe, și tâlharii o omorau, cum s-a și întâmplat în altă parte cu o babă, peste câteva zile.

De mirare însă un lucru – popa avea un buiestraș minunat și două iepe de prăsilă: nu i le-au luat. Dar ceva și mai curios – câinii din curte, niște dulăi ca niște fiare, nu dedaseră măcar un semn de viață! Hoții au fel-de-fel de meșteșuguri ca să adoarmă câinii cei mai sălbatici; le dă pesemne un fel de mâncare descântată ori cine știe ce.

Pe preot l-au găsit a doua zi într-un târziu legat butuc, cu mușchii curmați de strânsura frânghiilor, cu călușu în gură, d-abia mai putând geme. L-au dezlegat degrab, și bietul om a povestit, gâfâind și cu mintea pierdută de groază, tot ce pătimize.

Nu trecură nici două săptămâni și se auzi de altă călcare – aceea, în adevăr, spăimântătoare.

Arendașul de la Dărmănești a fost călcat de cu seara. Omul trăia acolo cu o rudă bătrână, o babă, care-i îngrijea de casă. Baba a făcut neghiobia să țipe, și arendașul, și mai neghiob, a tras cu

revolverul. Atâta le-a trebuit! L-au chinui, i-au fierăstruit până i-au dat gata. Nu se putea ști cât jefuiseră, desigur fusese o sumă însemnată – arendașul vânduse de curând o cătățime mare de bucate.

Dar în sfârșit fărădelegea asta fusese cea din urmă. Oamenii spoiți cu negru căzuseră în lanțurile justiției az-noapte, tocmai când se porneau la o nouă ispravă. Vestea aceasta se împrăștiase într-o clipă ca o lumină liniștitoare peste cătetrele hotarele bântuite.

Către seară se întorcea acasă, călare pe buiestrașul lui, popa Iancu. Și calul și omul erau zdrobiți de umblet. De trei zile popa alergase după daraveri de negustorie, - vindea vite și cumpăra porci. Pe unde umblase n-aflase nimica de prinderea tâlharilor. Maică-sa îl aștepta cu masa; fiul n-avea poftă de mâncare; îi era degrabă să meargă la neica Stavrache, hangiul, fratele-său mai mare.

Hangiul era foarte mulțumit: om cu dare de mână, cu han în drum – mare greutate i se luase de pe suflet. Câte nopți nu dormise el o clipă măcar cumsecade, trăgând cu urechea și așteptând cu inima sărită pe musafirii de noapte! Negreșit trebuia să-i vie și lui rândul odată și-odată.

Preotul intră în cârciumă, tocmai când d-l Stavrache se pregătea să închiză.

-Neică, zise el privind ciudat și sperios în toate părțile, aș vrea să-ți spui ceva numaidecât.

-Ce?

-Ai să vezi. Închide și aide-n odaie amândoi... am venit la d-ta ca la un duhovnic...

După aerul și tonul tânărului, fratele mai mare nu știa ce să creadă; totuși înțelese că preotul avea lucruri serioase de spus. Trimise pe slugi și pe femeie să se culce, închise obloanele prăvăliei și poarta hanului, și, după ce toată lumea se liniști, intră în odăiță unde-l aștepta popa trăgând tutun și oftând greu.

-Ce e, mă?

-Am venit la d-ta ca la un duhovnic... N-aude nimeni?

-Aș! cine s-auză?

-Neică Stavrache, zise popa înecat, m-am nenorocit!

-De ce?

Popa a-nceput să plângă cu hohot și să se bată cu pumnii în cap. Neica Stavrache nu înțelegea deloc.

-Ce să mă fac?... ce să mă fac, neică?... spune d-ta, că mi-ești frate mai mare...

Ce avea preotul pe suflet? Ce să aibă? Lucru greu de-nțeles, firește; așa de greu că d-l Stavrache, mai întâi, nici n-a voit să creadă.

Cum s-a putut? Omul cu greutate, proprietarul cu atâtea acareturi și cuprins, mai bogat decât multă lume dimprejur! - frate-său! preotul - să fi fost capul bandeii de tâlhari! Și cu toate astea era adevărat. Dracu-l împinsese! Și nenorocitul își povesti din fir în păr toate isprăvile. Călcarea de la el fusese un marafet ca să adoarmă bănuielile. Cu câteva zile înainte, un notar de stat - era cam beat - dușman vechi al popii, întâlnindu-l la un han pe drum, i-a zis: "Bun buiestraș ai, părinte! ăsta nu mai e cal de popă, e cal haiducesc, să lase toate puterile-n urmă!" și pe urmă: "Bine-ți mai merge, părințele! mai cumpărași o sfoară de moșie! Cum de nu ți-e teamă să te calce țîlharii! pesemne că ești dres!"

Neica Stavrance ascultă în sfârșit și povestirea isprăvii din urmă de la arendașul Dărmăneștilor... Dar nu popa îl omorâse; el luptase cât putuse să-i oprească de la așa crudă faptă; ce era să le faci însă? erau îndârjiți: baba țipa și arendașul a tras cu arma - nu mai era chip să stăpânești pe băieți.

Popa scăpase din cursa întinsă la capătul pădurii numai prin întâmplare: aminteri puneau mâna poterașii și pe el... Dar toți cetașii sunt priși... Or să-i pună la cazne.. ei au să spună tot... tot... Or să pună mâna și pe el. Și popa, apucat de cutremur, își smulgea părul din cap.

-Ce-i de făcut, neică Stavrance? scapă-mă!

-Cum?... Nenorocitul! să fugi! să piei! să te-neci mai bine decât să puie mâna pe tine! în fundul ocnei îți putrezesc oasele.

Pe când vorbea d-l Stavrance, deodată s-aud afară zgomot, strigăte și bătăi puternice în obloanele prăvăliei. Amândoi rămân încremeniți.

-Nu deschide! zice popa scoțând un revolver de subțeriu.

Dar bubuiturile se-ndesesc, - sunt oameni mulți afară. D-l Stavrance, fără să mai asculte de stăruințele popii, care tremura ca varga, îl împinge cât colo și trece-n prăvălie. Trăgând bine cu urechea, hangiul înțelege că are a face cu o lume veselă: o ceată de răufăcători e mult mai serioasă și mai tăcută; nu râde și nu chiuiește așa cu chef pe la miezul nopții. Și d-l Stavrance a ghicit bine. Strigând: "Numaidecât!" aprinde lampa și merge să deschiză.

În adevăr, sunt vreo douăzeci de voluntari tineri, claie peste grămadă, în câteva trăsuri, conduși de un ofițer și doi sergenți rezerviști către Dunăre - la război. Poposesc două-trei ceasuri aci, să odihnească și caii; despre ziuă or să pornească; trebuie s-apuce trenul militar care trece dimineață la stația cea mai apropiată - cale de vreo patruzeci de kilometri. Sunt mușterii buni, băieți cu dare de mână, și cântă, și râd, și fac fel-de-fel de nebunii.

D-l Stavrance face tot ce poate ca să-ndatoreze pe bavii tineri. După ce au băut binișor, se aștern unul lângă altul, ticsiți, în cele două odăi mai mari ale hanului. Foarte obosiți, tinerii fără grije dorm buștean. Hangiul, posomorât, stă câteva minute la gânduri adânci; dar deodată fața i se luminează: înăuntrul frunții a scânteiat o mare inspirație. Omul trece repede în odaia unde îl aștepta cu atâta nerăbdare cainicul.

Ce și-au vorbit cei doi frați nu se poate spune, atât de-ncet și de discret și-au șoptit. E destul a arăta numai ce au făcut. Preotul Iancu s-a așezat pe un scaun în mijlocul odăiții. D-l Stavrance a luat o pereche de foarfece și a-nceput să-i reteze pletele; apoi tot mai scurt, unde mai bine, unde mai cu scări, l-a tuns la piele, muscălește. Apoi i-a tuns scurt barba, i-a săpunit-o bine și la urmă i-a ras-o cu perdaf. Toate astea foarte degrabă.

La patru despre ziuă, voluntarii s-au deșteptat, s-au pus la rând și s-au numărat. D-l Stavrance le-a făcut socoteala, a încasat suma de douăzeci și cinci de lei și, mulțumindu-le, le-a zis:

-Uite ce e... e aici un tânăr care ar vrea să meargă și el volintir cu d-v... Îl primiți?

-E vîrstnic?...

-Da.

-Are părinți? ori copii?

-N-are nimic.

-Are formele gata? a întrebă ofițerul.

-Forme n-are; dar... să le faceți d-v.

-Asta nu se poate; trebuie să se prezinte la divizie.

-Da' nu s-ar putea să-l luați cu d-v. și să-și facă formele acolo unde vă duceți?

-Ba... s-ar putea.

-Atunci...

Și d-l Stavrache aduse în fața camarazilor pe domnul Iancu Georgescu - un tânăr foarte voinic, frumos și curat, ras proaspăt - o înfățișare demnă și severă. Camarazii l-au salutat cu un "ura" puternic de s-a cutremurat hanul, și d-l Iancu Georgescu, după ce s-a sărutat de multe ori cu neica Stavrache, a pornit cu vesela bandă, fără să se mai uite înapoi.

*

De mult nu se mai pomenea acum în sat de preotul Iancu... Se-necase? Îl răpusăse cineva? Nici urmă nu lăsase, parcă intrase-n pământ. În locul lui se orânduise alt preot; nu-l putuseră aștepta oamenii cât lumea; nu putea rămâne sat de creștini fără liturghie.

Când d-l Stavrache se-ntorcea de la parastasul de nouă zile al maică-sii, pe la-nceputul lui decembrie - (bătrâna, după ce zăcuse de inimă-rea vreo câteva săptămâni, murise, dimineața, la 28 noiembrie) - se-ntâlni cu factorul rural... O scrisoare cu timbrul de la Turnul-Măgurele și cu data din ajunul morții bătrânii. Neica Stavrache a cunoscut slova. Repede, omul deprins a nu mai aștepta zadarnic vești de la acela pe care-l credea pierdut de-a binele, se închise în odăiță și desfăcu nervos plicul:

"Iubite neică, mai întâi nu lipsesc a cerceta despre scumpa d-v. sănătate, a dumatăle și a maichii"... D-l Stavrache își șterse ochii cu colțul șorțului și, foarte înduioșat, urmă semnele pe petecul de hârtie, sosit de așa de departe ca să aducă în liniștitul sat un fel de răsunset al zbuciumului din locurile războiului. Fugarul era dinaintea Plevnei. Se bătuse cu mare curaj și cu mult noroc în trei rânduri; luase un steag de la inamic, într-o încăierare unde ai noștri erau aproape zdrobiți; fusese numai sergent pe câmpul de onoare, căpătând "Virtutea militară" și o decorație rusească. În curând Plevna era să fie atacată cu toată puterea armatelor aliate.

Curios lucru! Cine ar fi văzut figura lui neica Stavrache, presupunând că acela ar fi fost un om deprins să descifreze înțelesuri din chipurile oameniești, ar fi rămas în mirare pricepând bine că în sufletul fratelui mai mare nu se petrecea nimic analog cu bucuria la citirea veștilor despre succesul de bravură al răsopotului.

Hangiul mototoli hârtia după ce mai privi bine data: în adevăr, scrisoarea era expediată cu trei zile mai înainte de luarea Plevnei. Dar acuma... Plevna era luată - asta se zvonise oficial în toate unghiurile țării.

Primarul mai știa, tot din izvor oficial, că voluntarii au să fie liberați zilele acestea spre a se-ntoarce pe la căminuri, fiindcă războiul s-a sfârșit.

-Dar... întrebă distrad d-l Stavrache, ce s-o mai fi făcut cu tâlharii prinși astă-primăvară? Tâlharii fuseseră osândiți la diferite pedepse și desigur erau și așezați la locurile de muncă.

"Care va să zică, clipi gândul hangiului, nici vorbă n-a fost la judecată despre popa, despre capul și gazda tâlharilor. Aoleu! Ce mai judecători!

...Dar o să-ndraznească să se mai întoarcă?

...Dar dacă îndrăznește și se-ntoarce?... Atunci, ce-i de făcut?

...Da! dar sergentul se poate întoarce; popa, ba!

...Dar dacă-i vine așa o nebună sergentului să spuie că el e stăpânul averii, întâmplându-se orice s-o întâmpla! că odată a purtat barbă și plete.

...Da, dar atunci procurorul îl rade și-l tunde de-a binele.

...O veni?... n-o veni?..."

Pe când d-l Stavrache își ridică așa de sus interesanta-i clădire de ipoteze, iacătă altă scrisoare: e tot de la Turnu-Măgurele - de astă dată însă e slovă străină... Slovă străină!... Ei! lucru dracului!...

"Salutare, domnu Stavrache, n-avem onoare să vă cunoaștem, dar venim să îndeplinim rugămintea unui brav camarad, sublocotenentul Iancu Georgescu, voluntar înaintat în grad în timp de campanie, mort pe câmpul de onoare cu trei gloanțe inamice primite în pânțe. Am stat la căpătâiul lui plângând până când a închis ochii. Mare păcat că s-a prăpădit așa viteaz soldat! Un moment nu a arătat lașitate; deși foarte slăbit de atîta durere și pierdere de sânge, tot glumea; zâmbind și-a cântat singur popește foarte frumos: vecnica pomenire! apoi ne-a dat adresa dumată și ne-a rugat să-ți scriem negreșit să-l ierți, fiindcă acuma s-a spălat de sânge, și să-i spui maică-sii, bătrânii, pe care o cunoști, să-i poarte regulat de grijă sufletului. Pe urmă a-nceput să aiurească și s-a sfârșit.

Salutare: sub-loc. Marin Dobrescu; sergent major, George Popescu".

D-l Stavrache a plâns mult, mult, zdrobit de trista veste. Dar un bărbat trebuie să-și facă inimă! Nu trebuie să se lase copleșit de așa durere. A strâns bine scrisoarea; s-a spălat frumos pe ochi; a pus caii la brișcă și a plecat repede la târg să întrebe pe avocat, cu ce forme intră cineva regulat în stăpânirea averii unui frate bun pierdut, care n-are alt moștenitor.

II

Demult, acuma, d-l Stavrache stăpânește mirazul rămas de la frate-său, părintele Iancu, de a cărui urmă nu s-a mai putut da și despre care nici nu se mai pomeneste.

Avocatul povățuise destul de limpede pe hangiu...

Un om stăpânește o avere ; cu drept ori fără drept, o stăpânește. Câtă vreme nu-l supără nimeni, câtă vreme nu se ridică nici o pretenție asupra-i, el n-are nevoie să ia nici o măsură legală. Și mai mult la urmă situația d-lui Stavrache este mai limpede decât a oricărui proprietar.

-Averea a fost a popii?

-Da, a popii.

-Făcută de el, din munca lui?...

-Cea mai mare parte.

-Popa are copii?

-N-are.

-Are femeie?

-Nu.

-Are părinți?

-Nu.

-Mai are alt frate?

-Nici unul, decât pe mine.

-Atunci... stăpânește sănătos, a adăogat avocatul, și dacă te-o supăra cineva, atunci vino la mine...

Numai unul singur te-ar putea călca...

-Cine? întrebă d-l Stavrache.

-Popa.

Moștenitorul zâmbi și cu siguranță răspunse:

-Aș, nu mai poate călca, săracu!

Apoi, văzând că răspunsul său era prea sigur face o impresie ciudată avocatului, se grăbi s-adaoge cu tonul cel mai duios:

-Cine știe unde s-o fi prăpădit bietul frate-meu. dacă n-a mai venit el la avutul lui atâta amar de vreme!

Au trecut cinci ani de la război și nimeni, în adevăr, n-a supărat pe d-l Stavrache, afară decât popa Iancu volintiru, care venea din când în când, de pe altă lume, să tulbure somnul fratelui său. Avocatul avusese dreptate. Singur popa avea dreptul să neliniștească pacinica stăpânire a hangiuului.

Dar orice se-ntâmplă des nu ne mai mișcă ; orice minune a treia oară trebuie să ni se pară lucru foarte firesc. Pentru aceea, hangiuul primi fără multă emoție vizita înstrăinatului, care venea cine știe de unde, de departe.

D-l Stavrache stă în odăiță, căutând să desfacă niște socoteli încurcate, când intră nenorocitul fugar.

Stins de oboseală, bolnav, cu fața hiravă și cu ochii-n fundul capului ca în clipa morții, ocnașul era îmbrăcat în haina vărgată de la ocnă, de unde scăpase, ca prin minune, pilindu-și lanțurile.

Umblase prin codri nemâncat ; trecuse prăpăstii ; haina și nădragii îi erau numai zdrențe ; opincile sfâșiate ; palmele și tălpile picioarelor și gleznele pline de sânge. Dar în sfârșit, ajunsese la frate-său.

-Ticălosule! Strigă d-l Stavrache, ne-ai făcut neamul de răs! Să piei să nu te mai văd! Pleacă! Du-te înapoi de-ți ispășește păcatele!

Fugarul a plecat oftând și când a ajuns în prag:

-Nene, zice, fă-ți pomană, dă-mi o bărdacă de apă.

Atâta a putut să zică și a picat jos moale ca o cârpă.

Lui d-l Stavrache i s-a făcut milă ; s-a repezit să-l ridice ca să-l puie pe pat: nu-l putea lăsa să moară ca un câine. Ocnașul în luptă cu moartea s-a acățat de frate-său cu o mână de gât și cu alta de brațul stâng. Hangiuul a dat atunci să-l salte de jos ; a încercat o dată, de două, de mai multe ori din răspuțeri - degeaba: toate puterile și sudorile fuseseră de prisor ; trupul greu ca plumbul era peste putință de dezlipit de la pământ.

Hangiuul simțind că se frânge de la mijloc, voi să dea drumul murindului și să se ridice în picioare ca să răsufle și să-și recapete puterile. Dar încercarea aceasta fu și mai grea decât cea dintâi: ocnașul, în ceasul morții, se încleștase cu o putere covârșitoare de gâtul și de brațul hangiuului.

Se opinti încă o dată cu supremă energie, ridică de la pământ pe nenorocit ; dar acesta fu apucat de un cutremur grozav, se zbatu din toate încheieturile și, biruind cu greutatea-i de mortăciune cea din urmă putere de împotrivire a lui Stavrance, îl înngenunche, îl trânti jos și-i puse, ca un luptător teafăr, genunchiul pe piept. Apoi începu să răză ca un nebun scrâșnind din dinți și-i zise:

-Gândeai c-am murit, neică?

A stat mult d-l Stavrance supus sub călcâiul ocașului ; mult a suferit în ochi rânjeala acelei fiare. Dar când nebunul a voit să-l sugrume, atunci hangiul, smintit și el de frica morții, a făcut o săritură deznădăjduită... Ocașul a sărit cât colo ca un mototol, a bufnit în ușă, ușa s-a deschis de perete, și mototolul a pierit în întunericul nopții.

D-l Stavrance era-n picioare, în mijlocul odăii, tremurând din toate încheieturile și făcându-și cruci peste cruci... Dor de frate - bine ; dar urâtă vizită.

Până la ziuă, d-l Stavrance s-a plimbat prin odaie de colo până colo ; s-a-nchinat într-una rugându-se fierbinte pentru odihna sufletului răposaților, și a băut mereu rachiu bun, ca să-și îndepărteze gândurile rele.

A doua zi s-a dus la biserică și a aprins lumânări pentru sufletele morților. Apoi, deși zdruncinat, și-a văzut omul de daraveri, mai pe ici, mai pe colea... mai cu seamă și-a petrecut vremea cu niște vin care pornise să se turbure și să se oțetească... acu era limpede ca untdelemnul franțuzesc și dulce ca mustul năspit. Toată ziua nu i-a cerut inima nimica ; a băut doar două-trei năstrape de zeamă de varză ; tocmai înspre seară de tot a gustat nițel pește sărat cu usturoi și a băut câteva pahare de vin nou. Pe urmă s-a-nchinat frumos și s-a culcat cu gândul la cine știe ce.

Afară plouă mărunțel, ploaie rece de toamnă, și boabele de apă prelingându-se de pe streșini și picând în clipe ritmate pe fundul unui butoi dogit, lăsat gol într-adins la umezeală, faceau un fel de cântare cu nenumărate și ciudate înțelesuri. Legănate de mișcarea suntelor, gândurile omului începură să sfârâie iute în cercuri strâmte, apoi încet-încet se rotiră din ce în ce mai domol, în cercuri din ce în ce mai largi, și tot mai domol, și tot mai larg. Când cereul unui gând ajunsese-n fine așa de larg încât conștiinții îi era peste puțință din centru să-l mai urmărească din ce se tot depărta - omului i se pare c-aude afară un cântec de trâmbițe... militari, desigur.

Hangiul ascultă mai bine: cântecul strălucește din ce în ce mai tare. Se apropie.

D-l Stavrance iese afară pe prispa cârciumii.

E o zi luminoasă de primăvară.

În adevăr niște militari, o companie care urcă la deal în marș de paradă. Tot satul: oameni, copii, câini fac alai după militari.

Au ajuns în fața hanului. Căpitanul comandă oprirea pe loc.

Hangiul rămâne trăsmit: Căpitanul!

Căpitanul bagă sabia în teacă și înaintează către d-l Stavrance ; acesta se dă pas cu pas mereu înapoi până în cârciumă, închide repede ușa și-ncearcă s-o încuie ; dar până să clipească, ușa sare din țâțâni și căpitanul s-arată-n prag și, răsând cu hohot, strigă:

-Gândeai c-am murit, neică?

Stavrache trece-n tindă - căpitanul - după el ; fuge în odăiță - degeaba: nesuferita arătare îl urmărește de aproape. Nemaiputând răbda prigonirea, hangiul se repede sălbatic și apucă de gât pe căpitan ; acesta se lasă fără a face o mișcare.

Hangiul se-ndârjește și-l strânge de gât, îl strânge din ce în ce mai tare: simte cum degetele-i pătrund în mușchii grumazului strivindu-i, afundând beregata, sfărâmând încheietura cerbicii. Dar cu cât strânge mai tare cu atât chipul căpitanului se luminează ; cu cât el scrâșnește, cu atât militarul râde mai zgomotos și mai vesel. Și când d-l Stavrache își descleștează degetele amorțite și cade pe o laviță, căpitanul îl întreabă:

- Gândeai c-am murit, neică?

Și rămase multă vreme în picioare, cu mâinile încrucișate și cu privirea ținută asupra lui Stavrache. Apoi făcu un semn poruncitor la care hangiul se supuse. Ieșiră amândoi pe prispa din drum. Căpitanul dete comanda plecării, trâmbițele sunară, soldații își ridicară armele și urmată de obștea satului compania plecă, în frunte cu căpitanul al cărui răs acoperea cântecul trâmbițelor și zgomotul mulțimii.

Dis-de-dimineată, d-l Stavrache, tremurând de friguri, era la popa satului rugându-l să vie negreșit până seara să-i facă sfeștanie acasă.

III

Era o sloată nemaipomenită: ploaie, zăpadă, mazărică și vânt vrăjmaș, de nu mai știa vita cum să se-ntoarcă să poată răsufla. Deși aproape de nămieș, în tot satul era astâmpăr desăvârșit ca-n puterea nopții ; ba nici glas de câine nu se mai auzea - cine știe în ce adăposturi se odihneau paznicii curților! Drumul parcă era pustiu: care om cuminte să-nfrunte așa tărie de vreme? Pe la toacă, s-a hotărât vântul să bată numai dintr-o parte; ploaia a contenit; a-nceput ninsoarea mărunțică și deasă, și s-a pornit crivățul s-o vârtejască. Așa vreme ține trei zile și trei nopți: halal de cine n-are nici pentru vatră, nici pentru căldare!

D-l Stavrache n-a mai ridicat oblonul prăvăliei. Singur la tarabă ce să facă omul? Mai bea un rachiu, mai morfolește un covrig uscat și se gândește mai la una, mai la alta. Dar e frig în prăvălie. Mai înțeleg să se canonească negustorul când știe pentru ce; dar așa, degeaba! Pe așa vreme e de prisos să mai aștepți mușterii. D-l Stavrache încuie cizmigeaua, pe urmă prăvălia și trece-n odaie, la căldură: călători n-or să mai treacă, și toată lumea din sat știe să intre pe portiță-n curte și să bată la ușa din dos.

În adevăr, după ce se dezmoște bine d-l Stavrache la gura sobei, iacâte, pe-nseratele că bate cineva la ușă.

-Cine-i acolo? întreabă hangiul.

-Eu, domn' Stavrache, răspunde un glas slab de copilă... Deschide...

Hangiul trage veriga. Vântul de afară duhnește pe ușă aruncând înăuntru o fetiță foarte rebeșită. Copila d-abia poate vorbi; fălcile îi sunt înțepenite de frig, deși, pe potrivă de copil sărac, e destul de

bine îmbrăcată: are peste cămășuță minteanul lui tată-său; pe picioarele goale niște cizmulițe vechi ale mă-sii, și pe cap un testemel.

-Ce vrei?

-M-a trimes maica, să-i dai de un ban gaz, și taica de doi bani țuică.
Și fata scoate de sub mintean cu băgare de seamă două clondire.

-Da'... zice să nu mai pui gaz în a de țuică și țuică-n a de gaz, ca alaltăieri, că iar mă bate... Și... să mășori bine...

-Da' bani ai adus?

-Ba!... zice că să scrii.

-Iar să scriu?

Și d-l Stavrache, urmat de fetiță, trece-n prăvălie bolborosind:

-Scrie-v-ar popa să vă scrie, de pârliti!

În prăvălie d-abia se mai vede. Fetița, apropiindu-se de d-l Stavrache, care-i toarnă țuică, rămâne cu ochii pe un covrig stingher, uitat pe tarabă. Hangiul s-ableacă subt tarabă să ridice tinicheaua cu gaz; în clipa aceea, fetița întinde mâna, ia covrigul și să să-l vâre iute sub mintean; dar s-l Stavrache se ridică. O fi tras cu coada ochiului, ori știa că fusese un covrig pe tarabă și acu pierise? că, fără vorbă, lip! o palmă peste obrazul înghețat.

-Lasă covrigul jos, hoțo!... De mici vă-nvățați la furat, firea-ți ai dracului!

Fata a lăsat covrigul și a pus mâna la obrazul încălzit. Apoi a luat cuminte sticlele, le-a ascuns sub mintean și a pornit afundându-se în negura nopții viscoloase.

Hangiul a încuiat ușa, a mai aruncat o răgălie în sobă, a mai băut un păhăruț, a mai cotrobăit prin odaie... Să fi trecut așa ca la un ceas, când prin urletul viforului, i se pare c-aude glasuri de oameni afară... Ascultă cu dinadinsul - urechea nu l-a amăgit. De astă dată se aud și bătăi în ușa de la drum a prăvăliei. Mușterii.. călători... Cine dracu mai umblă pe vremea asta! Hangiul aprinde o lumânare și trece-n prăvălie la ușe, unde cei de-afară bat mereu.

-Care-i acolo?

-Oameni buni!

E o sanie cu clopoței afară. D-l Stavrache deschide.

-Bună vremea! zice o momâie de om, înalt și spătos, cu glugă mare, și intră, pe când altul, tot așa de îmbrobodit, stă în fața cailor, care nu se pot astâmpăra locului de bătaia vrmii.

-Bună să-ți fie inima! răspunde gazda.

-Ne rugăm dumitale, negustorule, de adăpost pentru la noapte. Nu mai e chip să mergem înainte, caili prăpădiți; noi, degerați. Să punem caili la grajd și nouă să ne dai un colțișor până la ziuă.

-Bucuros, zice hangiul... Dar dacă o fi poarta nemețită, e greu de deschis.

Din norocire, poarta era nemețită numai pe dinafară; pe dinăuntru, fiind adăpostit dinspre partea hanului, locul era limpede. Doi argați ieșiră din grajd, poarta trosni spărgându-și lipiturile de gheață, sania fu trasă în curte și caili puși la iesle.

Cei doi musafiri suiră pe prispă, își scoaseră glugile, se scuturară bine de zăpadă și intrară în căldură. Se vedeau pe cât se poate vedea pe-ntunec, oameni cu dare de mână, cirezari, orzari, ori cine știe ce...

Când d-l Stavrache se-ntoarse peste câteva minute în odaie, aducând pe tavă vin și pahare, găsi pe unul din musafiri în picioare încălzindu-se lângă sobă, acela care intrase întâi; celălalt era culcat pe pat cu fața la perete: drumeț obosit, se-ntinsese să-și dezmorțească oasele.

-N-ai ceva mezelic?

Se afla... Măsline, costițe de rămător afumate, pastramă și telemea... Pe când gazda căuta în prăvălie, cu ușa de la mijloc deschisă, auzi pe musafiri vorbind așa de încet că nu putu înțelege un cuvânt. Dar întorcându-se cu mezelicul, văzu că fusese o părere. Amândoi musafirii erau la locurile de mai nainte, ba cel culcat începuse să sforăie.

-Lasă-l să se odihnească: e foarte trudit! zise cel din picioare, și așezându-se singur la masă, începu să guste cu mare poftă.

Mâncând, firește, începu vorba.

-Strașnic viscol, domnule!

-Da' de unde sunteți d-v.?

-De departe...

-Și încotro vă duceți?

-Nu știu... Să mă crezi că nu știu. M-a luat prietenul cu el așa, tovarăș de drum, și uite ce sfântă de vreme ne-a apucat.

-Ciudată vorba dumitale! zise hangiul, ridicând sprâncenile; să umble omul așa pe drumuri fără să știe unde merge...

-Ei de! răspunse simplu musafirul; vezi?

Și-și urmă gustarea liniștit. După ce se gândi nițel, gazsa:

-Dumneavoastră sunteți... negustori?

-Nu.

-Funcționari...

-Știi, nici tocma funcționari; dar... cam așa.

-Am înțeles: vorba vine, umblați la inspecții.

-Ba nu!

După o pauză, în timp ce musafirul bău unul după altul două pahare de vin:

-Bravo! bun vin ai, domnule Stavrache.

-De unde știi că mă cheamă Stavrache?

-Mi-a spus prietenul.

-Da'... dumnealui... de unde știe?

-Știu eu? Mi-a spus pe drum, că mi-era frică să înnoptăm pe așa vreme; zice: n-ai grije ; mînem aici aproape, la han la neica Stavrache.

-Pesemne că m-o fi cunoscând dumnealui! zise hangiul și dete să se apropie de pat, să vază pe omul care dormea cu fața la perete. Când deodată:

-Cum să nu te cunosc, neică Stavrache, dacă suntem frați buni? zise omul din pat rîzând și

ridicându-se drept în picioare în fața hangiului.

Tot viforul care urla în noaptea grozavă să fi năpădit dintr-o dată în țeasta lui Stavrache nu l-ar fi clătinat mai cu putere decât înfățișarea și vorbele acestea!

Hangiul deschise gura mare să spună ceva, dar gura fără să mai scoată un sunet nu se mai putu închide; ochii clipiră de câteva ori foarte iute și apoi rămaseră mari, privind țință, peste înfățișarea aceea, în depărtări neînchipuite; mâinile voiră să se ridice, dar căzură țepene de-a lungul trupului, care se-ntinse-n sus, nălțându-și gâtul afară din umeri, ca și cum o putere nevăzută l-ar fi tras de păr vrând să-l desprindă de la pământ, unde parcă era înșurupat... Dar după acest moment dintâi, trupul se înfundă repede mai jos chiar decât fusese, apăsându-și gâtul în umeri, ca și cum puterea nevăzută îl scăpase de păr, mâinile se ridicară și-ncepură să frământă sec din degete; ochii-și întoarseră privirile din adânci depărtări de-afară afundându-le treptat înăuntrul bolții capului, în alte depărtări mai adânci poate; gura se-nchise și fălcile se-ncleștară.

-Șezi, necă, zise fratele mai mic, așezându-se la masă.

Hangiul ascultă.

-Te miri firește că mă vezi...

Hangiul zâmbi.

-Mă credeai mort, nu-i așa?... Aș! scrisoarea din urmă a fost o glumă...

Hangiul începu să râză.

-Uite, neică Stavrache, la ce-am venit noi... E vorba de dreptate frățescă... Dumneata ai la mână chezășie averea mea. Eu... de! până acuma m-am învățat prin lume cum am putut; de-atâta vreme nu te-am supărat... Acu... ce să-ți mai spui? Am umblat cu banii regimentului... și de-aia am venit... să nu mă lași! nu mai e vorba de dreptate: de pomană îmi dai... Nu bei și d-ta cu noi? Zicând acestea îi întinse un pahar. Stavrache luă paharul; îl duse spre gură, dar gura rămase-ncleștată, tremurând și, ca și cum ar fi băut, deșertă paharul peste bărbie pe sân.

Musafirii se uitară lung unul la altul.

-...Dacă până poimâine nam cincisprezece mii, trebuie să mă-mpușc... Neică! adăogă omul cu multă căldură; neică! să nu care cumva să mă lași... Nu zici nimic?

Drept răspuns, Stavrache se ridică în picioare foarte liniștit; se duse drept la icoane ; făcu câteva cruci și mătăanii; apoi se sui în pat și se trânti pe o ureche, strigându-și genunchii în coate.

Pe când musafirii steteau nedormiți, uitându-se când la unul când la altul, când la omul ghemuit, acesta începu să horcăie tare și să geamă.

Dormea?... Visa urât?... Așa de repede s-adoarmă?... Se preface?...

Dar n-apucară să-și pună din ochi atâtea întrebări, și horcăielile se porniră ca un clocot, întrerupte de gemete din adânc, în timp ce trupul tremura tot mai tare și mai tare clănțănind din dinți.

Fratele se apropie de pat și atinse cu mâna umărul omului chinuit de cine știe ce vis. La acea ușoară atingere, un răcnet! - ca și cum i-ar fi împlântat în rărunchi un junghi roșit în foc - și omul adormit se

ridică drept în picioare, cu chipul îngrozitor, cu gura plină de spumă roșcată. Ca o furtună se repezi, apucă masa și o trânti de dușumea, făcând tot țândări.

Lumânarea căzând se stinse, și odaia rămase luminată numai de candela icoanelor și de tăciunele din vatră.

Stavrache rămase o clipă cu mâinile ridicate cât mai nalt, dete alt răcnet zguduitor și se năpusti asupra lu frate-său: îl doborî la pământ, năruindu-se peste el.

-Săi, că mă omoară!

Tovarășul voi să apuce pe Stavrache de la spate; acesta părăsi pe cel trântit, se-ntoarse-n loc și-nhăță pe celălalt de gât: într-o clipă la pământ.

-Mă strânge de gât! vrea să mă muște!

Atunci începu o luptă crâncenă. Pe lângă o necovârșită putere față de amândoi uniți, hangiul mai avea și o repeziciune de mișcări ne'nchipuită. S-ar fi asfârșit rău pentru musafiri înfiorătoarea tăvăleală, dacă nu-i dădea fratelui prin minte o stratagemă. Scoase repede cureaua de la brâu... Stavrache ocupat cu tovarășul nu lua seama că i se întâmplă ceva la picioare; fratele i le apucă, le-nfășură de două ori strâns bine și închise capătul curelii în cataramă; apoi îl apucă pe la spate dându-i cu sete pumni în cerbice. Stavrache lăsă pe tovarăș, dete să se-ntoarcă în loc; dar picioarele nu se mai putură cumpăni. Fratele îi trase un pumn strașnic în furca pieptului așa că Stavrache șovăind nu-l mai ajuse cu mâinile și se prăbuși ca un taur, scrâșnind și răgind.

Viscolul afară ajuns în culmea nebuniei făcea să trosnească zidurile hanului bătrân.

Până să se ridice hangiul într-un cot, îl răstigniră jos. Îi prinseră fiecare câte o mână, i le răsuciră în loc, frângându-le degetele pe dos, apoi cu mare silă le împreunară pe amândouă din susul capului și i le legară strâns cu brâul tovarășului, pe când Stavrache îi scuipa și râdea cu hohot. Acu era legat butuc.

Tovarășul se sui pe pat, luă candela de la icoane, să caute lumânarea printre lucrurile risipite pe jos. O găsi și o aprinse. Cum îi dete lumina-n ochi, Stavrache începu să cânte popește.

-Ce-i de făcut? zise tovarășul cu groază.

-N-am noroc! răspunse fratele.

Zdrobit de luptă și de gânduri, omul se așeză încet pe pat și privi lung asupra celui țintuit jos, care cânta nainte, legănându-și încet capul, pe mersul cântecului, când într-o parte când într-alta.

Calul dracului

Era odată, la marginea unui drum umblat, o fântână, și lângă fântână ședea jos o babă, ghemuită pe niște zdrențe de cergă, și morfolea-n gingii un crâmpei de covrig muiat într-o năstrapă cu apă rece. Când vedea drumeț, or pe jos, or călare, or cu carul, lăsa baba covrigul din gură, întindea dreapta și se milogea tânguios numai din vârful limbii: "Faceți-vă milă și pomană, măiculiță, de o biată păcătoasă fără putere!" Dacă-i da cineva ceva, zicea baba: "Bogdaproste, măiculiță! Dumnezeu drăguțul să primească!... de unde dai să sporească și să izvorească!" Rar se-ntâmplă creștin drumeț să treacă pe lângă așa bătrână nevoiașă și să nu se-ndure măcar cu ce, după potrivea lui; dacă nu o lescaie, măcar o fărâma de pâine; dacă nici atâta, barem o vorbă bună. Când îi zicea vreunul: "Crede, bătrânico, altădată!" ea răspundea: "Crez, măiculiță, crez... să ne crează Dumnezeu pe toți, drăguțul!" Pe urmă își muia covrigu-n năstrapă și s-apuca iar de morfolit.

Într-o zi, fiind târg devale, a-nceput dis-de-dimineată să se care într-acolo lume după lume de la deal. La dus, i-au mai zis babei câte unii "crede"; da spre seară, la-ntors, i-au dat care ce l-a lăsat inima... Păcum e obiceiul la târg: târguiește omul ce târguiește, cumpără, vinde; apoi, mai cu rachi, mai cu vin, mai cu vorbă, se-nveselește, și pe urmă își mai aduce aminte și de sufletul răposăților și le dă pomană după putere. Și așa, a rămas baba pe ziua aceea mulțumită destul cu traista plină.

Încet-încet, pe-nserate, s-au împutinat drumeții; tot mai rari și mai rari, până n-a mai trecut nimeni după asfințitul soarelui, când s-a arătat și luna la răsărit. Dacă-nnoptat bine, a căutat baba-n traistă și a scos niște turtă dulce, căpătată de la una dintr-un cârd de fete, care trecuseră p-acolo cântând, chicotind și făcând fel de fel de nebunii, cum fac toate codanele când se-ntorc aprinse de la joc, că-n târg fusese horă mare. A muiat baba turta dulce, a gustat-o și zice:

- Bogdaproste! am avut o zi cu noroc astăzi... S-o ție Dumnezeu drăguțul pe fata aia, s-ajungă la bătrâneți frumoase, ca mine!

Pe urmă s-a înfășat baba-n cerga ei, și-a pus traista căpătâi și s-a ghemuit de-a binele culcată pe partea stângă, cu spatele la lună, să nu-i dea lumina-n ochi... Tocmai bine de dormit... Nici prea cald, nici prea răcoare; de vânt, nici suflare; pe câmp, așa liniște de toate patru părțile că se puteau auzi cum țârâiau și forfoteau gângăniile, miș-miș pân pârș, și apa cum gâlgăia afară din ghizdul fântânii printre pietricele - că așa e apa, ca viața omului! atâta numa, că viața curge cât curge și pe urmă stă; dar apa curge mereu de când lumea și cât lumea n-o să mai stea...

Baba-nchisese ochii și, cu gândul cine poate ști la mai ce, ofta din când în când... și nu-i venea somnul; iar se mai gândea, ofta și mișca, să-și potrivească oscioarele mai odihnit, geaba! nu putea măcar ațipi. Se urcase luna cam de două suliți, când iacă, i se pare babei că vin pași de la deal dinspre partea apusului. Trage cu urechea și aude bine că s-apropie drumeț; mijeste ochii, și-l și vede aci-aci. Se ridică de mijloc, întinde mâna și-ncepe duios, după canonul ei:

- Faceți-vă milă și pomană, măiculiță, de o biată păcătoasă fără putere!
- Totdeodată, drumețul a sosit în dreptul fântânii; abate din drum spre babă și-i zice:
- Bună seara, băbuțo; da... n-ai adormit încă?
- N-am adormit, maiculiță; că n-am somn, vai de păcatele mele!
- Drumețul se așază jos lângă babă, în bătaia lunii, și răsufală adânc de oboseală...
- Da de unde vii dumneata, măiculiță, de-ai întârziat așa pe drum?
- Hei! de unde viu eu... viu de departe...
- De departe, ai?... Și... un' te duci?
- Hei! unde mă duc eu... mă duc departe...
- Departe, ai?... Da... cum te cheamă pe dumneata?
- Prichindel mă cheamă...
- Da... de câți ani ești?... că te vaz crud de tot...
- Merg pe șaptesprece...
- Da... părinți ai?
- N-am, c-am fost copil lăpădat...
- Da... frățiori mai ai?... surioare?
- Oi fi având, dar nu-i cunosc...
- Cum, ăi fi având și nu-i cunoști?... Ce vorbă-i asta?
- Păi nu-ți spusei c-am fost copil lăpădat?
- Bine, aia am înțeles eu; da vorba e, vreau să știu...
- Ia ascultă, babo, adică de ce mă-i fi descosând așa?
- Că vreau să știu și eu...
- Da ce-ți pasă dumitale?
- Cum să nu-mi pese, mă? întrebă baba cu mirare... Știi că-mi placi! Cum, adicăte! nu trebuie să știu eu ce pramatie de călător primesc noaptea-n gazdă?... ai?
- Da; da iar așa, să-mi numeri toți dinții din gură...
- Uite, mă!... da ce, ți-i scoț dacă ți-i număr? A făcut haz băiatul de vorba babei și zice:

- Aoleo! la bună gazdă avusei noroc să pic!... În loc să mă-ntrebi: "Ai mâncat tu ceva, mă băiete, astăzi?... ți-o fi foame?" dumneata îmi ei tacrirul pe nemâncate.

- Păi ce stric eu?... tu de ce ești găgăuță și taci?... N-ai aflat tu că, până nu plânge copilul, nu capătă țâță?...

- Ba, aia am aflat-o eu; da, dacă m-ai năvălit cu întrebările, când era să-ți spui?

-Vino-ncoace, terchea-berchea!

Și zicând astea, scoate din traistă o costiță de purcel, niște colaci și turtă dulce și mere, și i le dă:

- Ia colea și trage-i fălci, că dinți, slava Domnului, văz că ai.

A mâncat băiatul cu poftă mare; i-a mulțumit gazdei și s-a aplecat la fântână să bea.

- Ce faci, mă?

- Ce să fac?... vreau să beau.

- Păi, apă rece să bei dupa costiță afumată? Ia colea!... Și i-a dat din desagă un clondiraș cu rachiu de izmă.

- Să-nveți de la mine, mă băiete: să nu bei apă după lucru gras, că ți s-apleacă... Ai înțeles?

- Am înțeles... Da multe mai știi dumneata.

- Știu, firește; cum să nu știu?... că pân la vârsta asta, de mă vezi cu ochii verzi, n-oi fi trecut ca un câine prin apă... Vorba aia: uită-te la față și mă-ntreabă de viață... Ehei! fătu-meu; când aș sta să-ți spui cine sunt eu...

- Înțeleg, a zis băiatul căscând; da vorba mea e, noaptea asta nu ne odihnim noi de loc?... e cam târzior...

- Să se culce cui i-e somn, fătu-meu!... eu știu ca mi s-a speriat de tot somnul; pot sta de vorbă pân' la ziuă, dacă poștești...

- Dumneata ăi fi putând, că n-ai umblat toată ziulica, două poștii ca mine, pe jos... Da eu tare aș vrea să mă odihnesc, drept să-ți spui.

Și iar a căscat.

- Atuncea - zice baba - culcă-te tu, somnorosule; că eu mai stau... Ia cerga asta și te-nveselește, că despre ziuă se lasă răcoare. Dacă s-a culcat și s-a-nvelit băiatul, zice baba:

- Întoarce-te pe partea ailaltă, mă; să nu-ți dea luna drept în ochi... Vrei să-ți spui un basm, s-adormi mai bine?

- Spune.

- Da, vorba e, ascuți?

- Ascult.

- ... A fost odata ca niciodată, că de n-ar fi...

- ... nu s-ar povesti... a mormăit băiatul.

- Bag sama pe ăsta-l știi... zice baba.

- Știu numa-nceputul.

- Ei! Începutul nu-i nimica; să vezi dumneata mijlocul și sfârșitul...

Și a urmat așa:

- ... pe când se potcovea purecele cu nouăzeci și nouă de oca de fier și...

- ... și sărea pân la cer... iar a mormăit băiatul.

- Mă, spune drept... dacă-l știi pe ăsta, să-ți spui altul.

- Dă-i-nainte, babo, și nu mai mă săcâi!

- Apoi, atunci, tacă-ți fleanca ș-ascultă!... A fost odată un împărat ș-o împărăteasă, bogați nevoie mare, putezi de bogați; și se tot ruga la Dumnezeu să le dea și lor măcar un copilaș... și se tot ruga, se tot ruga, și degeaba se tot ruga... Și așa, când și-a pierdut ei toată nădejdea, că erau bătrâni-bătrâni, cocliți de bătrâni, numai iacătă că vine o țigancă, mai bătrână ca ei, și zice să le dea cu ghiocul...

Aude baba ceva și se oprește din povestit... Prichindel jos sforăia, și luna sus de trei suliți și mai bine... Baba s-upleacă pe o rână, să-l vază dacă-i învelit cumsecade, că-i era milă de el; când se uită de-aproape, vede într-o parte învelitoarea băiatului cam ridicată; i-o apasă... cerga iar se ridică; iar i-o netezește-n jos... cerga iar în sus. Zice baba-n gândul ei: "Ia să vedem mai bine"... și trage încetinel cerga, pune mâna și dă de o coadă. "Am înțeles!" Lasă cerga la loc binișor peste băiatul adormit, și s-apucă să-l mângâie blând pân păr; o ia-ntâi de la ceafă și, când ajunge cu mâna spre frunte, dă de două cucuie tari - ce mai încape vorbă? -, niște cornițe în lege.

- Ei! zice baba, d-ăștia mi-ai fost?... Lasă, că-ți cunosc eu dumitale meșteșugul!

Îi înfige o mână-n păr și cu alta l-apucă de coadă și trage ș-așa ș-așa. Băiatul sare din somn:

- Ce e, babo?

- Bine, mă pușlama, că n-am să-ți zic mai frumos!... după ce te-am găzduit, te-am ospătat și cinstit boierește, tu, gogeamite flăcău în putere, să-i tragi la aghioase, și eu, o biata neputincioasă, să moțâi deșteaptă, să-ți spui basme și să te apăr de muște... ai? Pai ce fel de vorbă-i asta?... Scoală, dulăule, c-ai dormit destul! Uite, ce lună frumoasă!... hai ne plimbăm...

- Ce, nu ți-e bine, babo?... Culcă-te acolo și lasă-mă să mă odihnesc... Nu ți-am spus ce obosit sunt?

- Ia, nu mai umbla cu mofturi... parcă nu știi...

- Of! Că multe mai știi!

- Să știi tu, că, dacă-i la o adică, te știu și pe tine cine ești... Cui le tai tu?... ba, că ești copil sărman; ba, că n-ai frați; ba, că ești prăpădit de drum... Parcă nu ți-am văzut eu podoabele, ghiavole!... Ce crezi?... Hai scoală, să ne plimbăm! n-auzi tu?

Și iar îl zgâlțâie...

- Astâmpără-te, babo, și mă lasă!

- Nu te las, cioflingarule, pân' nu ne plimbăm... num-așa, nițeluș, de colea până colea, doar de mi s-o face și mie somn... Haide, scoală!

- Ei! zice băiatul; mi-am găsit beleaua eu baba asta... înțelege odată, babo, când îți spune omul!...

- Da tu, om ești?

- Da ce sunt?

- Om, ai? Da cine moaș-ta a mai văzut om cu codiță și cornițe, mă?... Vrei să mă tragi pe sfoară, tu, pe mine? Hehei, băiete! nu mă cunoști cine sunt... Eu... d-ăștia mărunței ca d-alde tine... Să-ntrebi odată pe frate-tău, pe Aghiuță - cu ăla barem ne cunoșteam de mult - să-ți spuie el; și tu să-i spui de la mine, c-am zis eu așa, că de ce nu mai dă p-aci?... Ce? E supărat?... Hai ne plimbăm... Scoală odată, că te plesnesc!

Da diavolul - ce alta are de lucru decât să ispitească și să păcălească pe bieții muritori, și să-și bată joc de sufletul lor? -ucigă-l crucea! Ce se gândește afurisitul de Prichindel, văzând că nu-i chip aminteri să scape de babă? se ridică de mijloc și zice:

- De! băbuțo, ce să-ți spui?... Cum mi s-a speriat și mie somnul, parcă-parcă mi-ar plăcea să mă plimb pe lună.

- Păi, atunci, ce stai?... Haide!

- Da, da nu pe jos...

- Da cum, mă?... călare?

- Călare, firește; călare, merg.

- Uite, măi! tu ești cam țicnit pesemne... Da un' să-ți gălesc cal acușica?... Ce, acilea sunt grajdurile lui tat-tău, să bați numa-n palme și să-ți vie bidiviul gata la scară?... îmi pare rău de boiul tău... ce nu te gândești când vorbești?... nu șade frumos!

- Păi, eu "cal" am zis?... am zis "călare".

- Adicătele, cum vine vorba' asta?

- Și mie-mi pare rău de dumneata, că-mi spuseși adineauri că știi multe și le-nțelegi pe toate, și atâta lucru, bag seama, nu pricepi...

- Ce să pricep, mă?

- Dumneata vrei să mergem la plimbare...

- Ei! da...

- Ei! eu merg bucuros, da numa călare merg... Ei?

- Ei?

- Ei! ia-mă dumneata în cârcă, și hai să ne plimbăm... Uite, ce lună!

- Nu ți-e rușine! zice baba; coșcogea flăcăul zdravăn, în floarea vârstei tale, să te bucuri tu la o biată șontoroagă de bătrână ca mine, fără putere... să te ducă-n cârcă oscioarele mele!... Auzi-auzi!

- Rușine, nerușine, asta e... Dacă poștești, bine; de unde nu, lasa-mă să dorm.

- Așa ți-e vorba?

- Așa... Dacă ești bătrână fără putere, ce-ți mai arde de plimbare?... Stăi de-ți odihnește "oscioarele"...

Și zicând astea, Prichindel s-a așezat la loc să doarmă... Luna sclipea deasupra de tot... Baba s-a culcat și ea; a-nchis ochii, și a stat așa cât a stat; s-a mai învârtit, s-a răsucit, când așa, când aminterea, și zice:

- Ai adormit, Prichindel?

- Iar, babo?

- Ia, scoală, mă, să-ți mai spui o vorbă...

- Care vorbă?

- Mă, Prichindel, da dacă nu te-oi putea eu duce, mă? că tu trebuie să fii greu, cum te văz eu, voinic...

- Noi să-ncercăm... Ce pagubă?

- Ei! bată-te vina să te bată!... Auzi dumneata, neiculiță, drăcia dracului! ce i-a dat lui Tartorul pân cap: zor-nevoie, la plimbare de-a călare!!... Mă, băiete, hai mai bine pe jos, că-i mai frumos...

- Pe jos nu pot.

- Nu?

- Nu...

Mai tace baba ce mai tace, și pe urmă:

- Ei! hai, scoală... să vedem ce putem!... să-ți fac și hatârul ăsta... să nu zici!

S-au ridicat amândoi... Baba s-a pus piuă, și strigă lui Prichindel:

- Haide, hopa!

- Țin-te bine, babo !

Și țup odată! în cărca babei; iar baba:

- Mă, băiete, ascultă; să nu te lași greu și să nu-mi dai prea des călcâie ca ageamiii!... Apucă-te numa bine cu amândouă mâinile pe după gâtul meu!... Haide, gata!

...Bine-i spusese baba că ea știe multe și el mai nimic. Prostul de Prichindel - drac-drac, da n-a-nțeles. Cum a luat-o de gât, baba s-a scuturat de zdrențele și urâciunea ei și deodată s-a prefăcut într-o femeie tânără și voinică, înaltă și frumoasă ca o zână, strălucind și ea pe pământ cum strălucea luna-n cer - fiindcă baba asta era o fată de-mpărat mare, care, de mititică se dedese la știința fermecelor și la meșteșugul vrăjitoriei, și, pentru păcatele ei, fusese blestemată să se preschimbe în hodorogă cerșetoare și să nu-și mai ia înfățișarea ei de mai-nainte decât atunci când o putea păcăli pe dracul, ba încă, și atunci, numai pe vremea nopții. Așa, până să vă lămuresc în aste câteva cuvinte, baba, adică fata de-mpărat, or zâna, cum poftiți, era departe cu Prichindel. Alerga ușor ca vântul de parcă n-atingea pământul; îi zbură pe deasupra capului lui Prichindel părul ei bălan despletit; iar în lumina lunii, fâlfâia în fel de fel de ape zăbranicul vioriu țesut în fluturi și-n fire de argint, cu care era-nvăluită...

Mult au alergat așa...

- Să stăm, să mai răsuflăm! a zis Prichindel amețit, când au ajuns într-o pajiște.

Dar ea, ce să-l asculte?... De unde-și mai potolise fuga, s-a pornit iar și mai repede, și tot mai repede, pân-au dat într-o luncă plină numa cu trandafiri albi mirositori, și aici a-nceput ea să se domolească și încet-încet să meargă în pas... Apoi, oprindu-se locului, zice:

- Ascultă!

Și deodată, în tăcerea aceea plină de lumina lunii, s-a auzit din umbra unui tufiș glas de privighetoare.

- Îți place, dragă Prichindel?

- Strașnic! a răspuns el.

- Îți pare rău că ți-ai pierdut somnul pentru plimbare?

- Ei așa!

- Vrei să mai mergem?

- Hai-nainte!

Și iar a pornit fata de-mpărat...

S-au plimbat mult și multe lunci au văzut cu câte flori! și atâtea cântări de păsări, care mai de care, au auzit!... Dar când, departe de tot dintr-o pădurice ieșeau în largul câmpului înspre răsărit, deodată strigă cu groază Prichindel:

- Se crapă de ziuă!

Ea se oprește scurt, se uită-n zare, vede-n adevăr mijind zorile, și... p-aci ți-e drumul! Și țin-te, goană!... Zbura cum zboară calul-dracului, peste moșoroaie, gropi, măracini, bușteni, bălți - că bietul Prichindel vedea jucând pe cer trei luni în loc de una. Cum a sosit într-un suflet înapoi la fântână, l-a aruncat pe diavol cât colo mototol; iar ea s-a scuturat și-ntr-o clipă s-a ghemuit pe cergă jos - tot baba de cu seara... El s-a ridicat zdruncinat de căzătură, și zice:

- Mai rămâi sănătoasă, babo!

- Umblă sănătos, Prichindel maică!

A plecat băiatul șontâc-șontâc înapoi la deal cătră asfințit unde scapăta luna... Dar baba strigă după el:

- Mă! n-auzi tu?... când mai vii p-aici?

- Altădată... Cine știe când? a răspuns el fără să se mai uite-napoi.

- Mă, băiete, ascultă... să nu uiți să-i spui lui frate-tău că-l aștept negreșit... Ai auzit?

Da, până să isprăvească ea, băiatul a pierit, parc-a intrat în pământ.

Oftează baba și se culcă; dar n-apucă să-nchiză ochii bine și aude glasuri de drumeți. Se ridică de mijloc și, cu mâna-ntinsă, începe duios, după canonul ei:

- Faceți-vă...

Când unul dintre drumeți îi taie vorba:

- De dimineață te-ai sculat astăzi, băbuțo!

- Ce să fac, măculiță? dacă n-am somn, vai de păcatele mele!... Faceți-vă milă și pomană de o biată păcătoasă fără putere!

- Crede, bătrâno! zice ălălalt. Și își văd oamenii de drum.

- Crez, măculiță, crez! să ne crează Dumnezeu pe toți, drăguțul!

Pe urmă, scoate din traistă o bucățică de covrig, o-nmoaie-n năstrapă și-ncepe s-o morfolească-n gingii.